

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU

Puolangan nuorisotyö Purnukkalaisittain

Nuorten osallisuuden toteutuminen nuorisotoimen palveluiden järjestämisessä

Riikka Isola

Sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyö
Sosiaalialan käytäntöjen kansalais- ja aluelähtöinen kehittäminen
Sosionomi (Ylempi AMK)

KEMI/TORNIO 2009

Tekijä(t): Riikka Isola

Työn nimi: Puolangan nuorisotyö Purnukkalaisittain – nuorten osallisuuden toteutuminen nuorisotyön järjestämisessä

Sivuja (+liitteitä): 44 (+2)

Opinnäytetyön kuvaus:

Opinnäytetyö kuvaa Puolangan kunnan nuorisotyön järjestämistä vuoden 2008 aikana, jolloin nuorisotyöstä vastuussa oli nuorten oma yhdistys Purnukka ry. Kehittämishankkeeni tavoitteena oli luoda uudenlainen nuorisotyön malli, jossa nuoret itse ovat suunnittelu- ja toteuttamisvastuussa nuorisotyöstä yhteistyössä nuoriso-ohjaajan kanssa. Vuoden aikana tutkin nuorten osallisuuden toteutumista nuorisotoimen palveluiden suunnittelussa ja järjestämisessä.

Teoreettinen ja käsitteellinen esittely:

Uutta nuorisotyön mallia lähdettiin luomaan asiakas- ja työyhteisölähtöisesti. Kehittämistyön teoreettinen viitekehys on nuorten osallisuuden problematiikka – mitä osallisuudella yleisesti tutkimuksissa tarkoitetaan ja mitä itse nuorten osallisuudesta ajattelen.

Metodologinen esittely:

Nuorisotyötä lähdettiin kehittämään laadullisena tutkimuksena toimintatutkimuksen periaattein. Tutkimusaineistoa keräsin yksilö- ja ryhmähaastatteluin sekä havainnoinnin ja tutkimuspäiväkirjan avulla.

Keskeiset tutkimustulokset:

Tavoitteena ollut nuorisotyö-mallin kehittäminen jäi saavuttamatta useiden tekijöiden vaikutuksesta. Nuorten osallisuuteen liittyvät odotukset olivat korkealla, mutta osallisuus jäi vaatimattomaksi.

Johtopäätökset:

Nuorisotyö kuuluu nuorille, mutta vastuu sen järjestämisestä kunnille ja / tai nuorisotyön ammattilaisille.

Asiasanat: nuorisotyö, osallisuus, osallistuminen

Author(s): Riikka Isola

Title: Youth Work in Puolanka by Purnukka ry – participation of youngsters

Pages (+appendixes): 44 (+2)

Thesis description:

Thesis describes the organising of communal Youth work in Puolanka in 2008 when Purnukka ry – an organisation of young people – was responsible for it. The intention of my work was to develop a new pattern of Youth work where the youngsters themselves are in a leading role. During the year I studied the participation of young people – how they participated in planning and in practice.

Theoretical summary:

The new pattern was developed by customer- and work community oriented approach. The theoretical frame of reference in my thesis consists of the problematic of participation of the young people – what is the meaning of participation in different researches and what I think participation means.

Methodological summary:

Thesis is a qualitative research, and it's based on philosophy of an action research. As research methods I used theme interview, observation and research journal.

Main results:

Developing a new Youth work pattern was not achieved. The expectations towards participation of young people were high, but participation stayed at poor level.

Conclusions:

Youth work should belong to young people, but the responsibilities are the communities and / or professional Youth workers.

Key words: youth work, participation

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	5
2. KEHITTÄMISHANKKEEN TAUSTAA JA TAVOITTEITA	6
2.1. Purnukka ry	6
3. KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTTAMINEN	9
3.1. Toimintatutkimus	9
3.2. Tutkimusmenetelmät	12
3.2.1. Ryhmähaastattelu	12
3.2.2. Havainnointi	13
4. NUORTEN OSALLISUUS JA OSALLISTAMINEN	15
4.1. Osallisuuden edistäminen	17
5. NUORISOTYÖ-MALLIN KEHITTÄMINEN	21
5.1. Asiakas- ja työyhteisölähtöinen kehittämistyö	24
5.2. Esimerkki nuorisotyön järjestämisestä	30
6. KEHITTÄMISHANKKEEN TULOKSET	32
6.1. Toimijalähtöinen prosessiarviointi	35
7. POHDINTA	38
7.1. Oma oppiminen	39
LÄHTEET	41
LIITTEET	45

1. JOHDANTO

Puolangan kunnan nuorisotyö on ollut muutoksen tilassa jo lokakuusta 2006 alkaen. Tuolloin kunta solmi ostopalvelusopimuksen Puolangan 4H-yhdistyksen kanssa ja jatkoi sopimusta vuoden 2007 loppuun asti. Vuoden 2008 alusta alkaen Puolangan kunta päätti ostaa nuorisotyön palvelut nuorten yhdistykseltä Purnukka ry:ltä. Suurin osa yhdistyksen jäsenistä oli tuolloin alle 18-vuotiaita, mikä loi täysin uudenlaisen tilanteen nuorisotyön järjestämiselle valtakunnallisestikin ajatellen.

Kunta päätyi ostopalvelusopimukseen paitsi säästösyistä myös saadakseen nuoret konkreettisesti mukaan oman toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Ajatuksena oli saada kuntaan nuorten oman näköistä toimintaa (Heikkinen 2008). Nuorten omasta mielestä tarve nuorisotyön kehittämiseksi olikin suuri, sillä nuorille ei ollut tarjolla juuri mitään heitä kiinnostavaa mielekästä toimintaa.

Aloitin Purnukka ry:n työntekijänä helmikuun 2008 alussa nuoriso-ohjaajan tittelillä ja haasteenani oli luoda kotikuntaani toimiva ja osallistava nuorisotyön malli, jossa nuorten ääni olisi pääosassa. Ääntä ja tarmoa kehittämiseen ja toimintasuunnitelman laatimiseen nuorilta alkuvaiheessa löytyi ja alkaneeseen vuoteen lähdettiin suurin odotuksin.

Tämä opinnäytetyö kertoo sen, mitä vuoden 2008 aikana Puolangan nuorisotyössä tapahtui ja miten nuorten osallisuus nuoriso-ohjaajan näkökulmasta toteutui.

2. KEHITTÄMISHANKKEEN TAUSTAA JA TAVOITTEITA

Puolangalla nuorisotyön tilanne vuoden 2008 alussa oli ainutlaatuinen, sillä nuorisotyön järjestämisestä kokonaisuudessaan vastasivat nuoret itse. Toiminnan alkuvaiheessa yhdistyksen puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja antoivat lehtihaastattelun, jossa he kertoivat olevansa paitsi suuren haasteen myös uusien mahdollisuuksien edessä (Heikkinen 2008.) Koska olimme tekemisissä täysin uuden asian kanssa, koin, että työn toimivuuden kannalta tilanne vaati selkeän toimintamallin.

Kehittämishankkeeni tavoitteena oli luoda toimiva nuorisotyön malli, jossa toiminnan suunnittelusta ja toteutuksesta vastaavat nuoret itse yhteistyössä nuoriso-ohjaajan kanssa. Nuoriso-ohjaajan näkökulmasta alkutilanne oli ideaalinen, sillä toiminnan suunnittelussa oli mukana aktiivinen ryhmä nuoria, jotka itse myös käyttivät nuorille suunnattuja palveluja.

Ennen kuin aloitin työt yhdistyksessä, nuoret olivat itsenäisesti solmineet ostopalvelusopimuksen kunnan kanssa (liite 1) ja laatineet vuoden toimintasuunnitelman (liite 2). He olivat myös pitäneet nuorisotilaa auki vuoden ensimmäisen kuukauden ajan ja rekrytoineet itselleen työntekijän.

Kehittämistyön lisäksi tavoitteena oli tutkia, miten Purnukka ry:n nuorten osallistuminen nuorisotyön suunnitteluun ja toteuttamiseen onnistui vuoden 2008 aikana heidän ollessa vastuussa toiminnan järjestämisestä – mitkä asiat tukivat nuorten osallisuutta tai mitkä sitä jarruttivat. Hankkeen aikana en puuttunut yhdistystoimintaan vaan pyrin tarkastelemaan purnukkalaisten toimintaa puolueettomasti ulkopuolelta, vaikka yhdistyksen palkollisena olinkin.

2.1. Purnukka ry

Purnukka ry on Puolangan lukion yrittäjyysopintoryhmän vuonna 2005 rekisteröimä yhdistys, jonka tavoitteena on aktivoida nuoret toimimaan vapaa-ajallaan oman viihtyvyyden ja hyvinvoinnin lisäämiseksi kotikunnassa. Yhdistys on alun perin toiminut yhteistyössä Puolangan kunnan nuorisotoimen kanssa, mutta vuoden 2008 ajan yhdistys itse oli vastuussa kunnan nuorisotoimen palveluista. Yhdistyksen tavoitteena on pitää yllä nuorisokahvilaa, joka on yhdistyksen toiminnan keskus, ylläpitää internet-sivuja, järjestää tapaamisia jäsenistön kesken, toteuttaa yhdistyksen jäsenten ideoimia projekteja, joilla edistetään nuorten hyvinvointia kotikunnassa sekä lisätä nuorten vaikutusvaltaa kotikunnan kehittämisessä. Yhdistyksen jäseneksi voi liittyä jokainen puolankalainen nuori tai yhdistyksen toiminnasta kiinnostunut henkilö, yritys tai yhteisö joka haluaa olla edistämässä yhdistyksen tarkoituksen toteutumista. (Purnukka ry.)

Vuoden 2008 aikana yhdistykseen kuului noin kymmenen yläkoulu- ja lukioikäistä nuorta. Lukiolaiset saivat yhdistyksen toimintaan osallistumisesta kurssisuorituksia, mutta yläkoululaisilla ei tällaista ”porkkanaa” ollut. Osa yhdistyksen jäsenistä jäi pois toiminnasta vuoden 2008 aikana ja aktiivisten nuorten määrä oli vähenemään päin. Vuoden alussa yhdistyksen puheenjohtajana ja varapuheenjohtajana toimivat kaksi abiturienttia ja heidän opiskelemaan lähtönsä koin jonkinlaisena uhkana yhdistyksen toiminnan jatkuvuutta ajatellen.

Nuoret toimivat pääosin itsenäisesti – he pitivät Punkka-kahvilaa avoimna perjantai-iltaisina, hoitivat työnantajalle kuuluvat asiat kuten palkanlaskun ja –maksun, ja ottivat vastuulleen myös yhdistyksen kirjanpidon. Vastuun jakautuminen yhdistyksessä ei ollut järin tasaista, sillä puheenjohtaja ja rahastonhoitaja hoitivat lähes kaiken mahdollisen. Tämä johtui suurelta osin siitä, että he olivat täysi-ikäisiä ja vastuukysymykset alle 18-vuotiaiden kohdalla olivat epäselvät.

Aktiivisimpia nuorisotoimen palveluiden käyttäjiä olivat alle 18-vuotiaat purnukkalaiset. Täysi-ikäisten ja lähellä täysi-ikäisyyttä olevien nuorten kiinnostusten kohteet ovat perinteisesti muualla kuin nuorisotalon illoissa.

Omiin tehtäviini Purnukka ry:n työntekijänä kuuluivat toimintasuunnitelmaan kirjatut nuorisotilan valvominen kolmena iltana viikossa sekä diskojen, retkien ja muiden tapahtumien järjestäminen. Jo alusta alkaen koin, että nuoriso-ohjaajan tehtäviin kuuluu muutakin, joten oma-aloitteisesti otin yhteyttä kunnan muihin toimijoihin yhteistyön merkeissä ja otin osaa myös Kainuun maakunnan nuorisotyöntekijöiden yhteisiin toimintoihin. Vasta kesäkuun aikana sain käsiini kunnan ja Purnukan välisen ostopalvelusopimuksen, josta ilmenee, että Purnukan vastuulle olisi kuulunut muun muassa nuorison ja sidosryhmien yhteistyö sekä kansainvälisyys- ja ympäristökasvatus. Näitä asioita ei mainita toimintasuunnitelmassa, jonka sain työt aloittaessani.

3. KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTTAMINEN

Kehittämishankkeen aloittaminen ei ole kovin yksinkertaista. Uusia kysymyksiä herää jatkuvasti ja niihin vastaamiseen tarvitaan muutakin kuin oppikirjoja. Miksi tätä asiaa lähdettiin kehittämään? Kuka tätä työtä tarvitsee, miten sitä lähdetään tekemään ja mihin sillä pyritään vaikuttamaan? Näihin kysymyksiin lähdin etsimään vastauksia toimintatutkimuksen avulla.

3.1. Toimintatutkimus

Toimintatutkimus (engl. action research, action science) kuuluu itseohjautuviin eli osallistuviin toiminnan kehittämisen menetelmiin. Näiden tunnusmerkkinä on, että toimiva ryhmä itse panee kehittämishankkeen alulle ja myös toteuttaa sen, mahdollisesti tutkijan avustamana. (Taideteollinen korkeakoulu.)

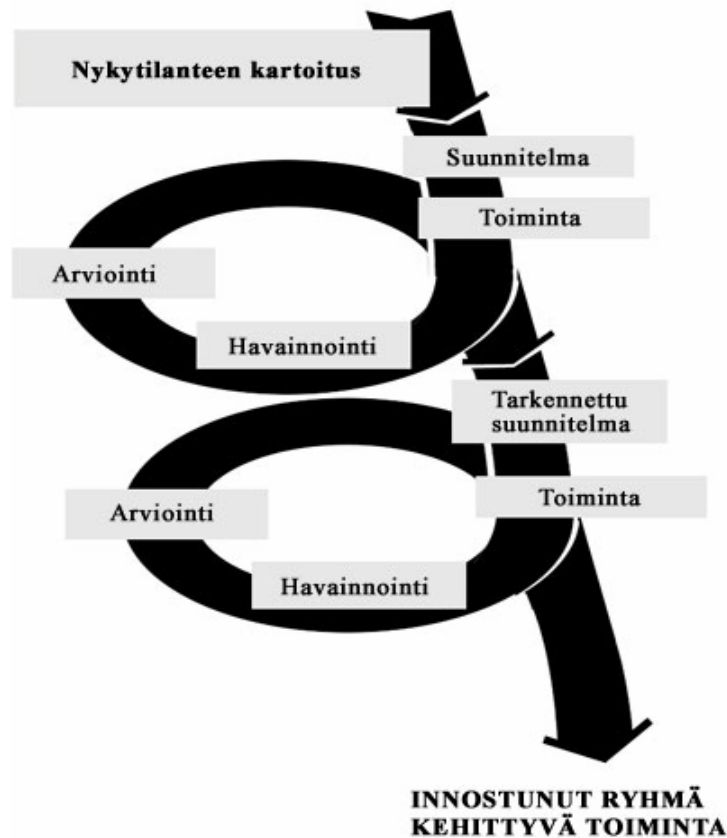
Itseohjautuvilla kehittämismenetelmillä saavutetaan monenlaisia etuja. Yhdessä kehitetyt ratkaisut ovat usein parempia kuin mitä ulkopuolinen tutkija voisi yksin saada aikaan, sillä yhteisön jäsenet tuntevat ongelmat ja niiden ratkaisujen vaihtoehdot parhaiten. Yhteisön itsensä löytämät ratkaisut ovat yleensä mieluisampia kuin ulkopuolisen tarjoamat. Itse löydetty ratkaisu myös toteutuu paremmin, sillä mukana olevat sitoutuvat siihen. Tämä parantaa työpaikan ilmapiiriä ja ihmisten motivaatiota, sillä nykyihminen odottaa työ- ja muulta yhteisöltään autonomiaa, kykyä ja oikeutta selviytyä ongelmista omatoimisesti. (Taideteollinen korkeakoulu.)

Toimintatutkimuksessa tutkija liittyy kohdeyhteisöön muutamien viikkojen tai kuukausien ajaksi ja teoreettisen tietonsa avulla auttaa yhteisöä ratkaisemaan sen ajankohtaisia ongelmia. Ongelmien korjaamisen toimenpiteet keksitään ja sovitaan yhteisön johdon ja kaikkien jäsenien yhteisellä päätöksellä. (Taideteollinen korkeakoulu.)

Oma roolini oli olla paitsi Purnukka ry:n työntekijä myös edellä mainittu tutkija, joka otti tehtäväkseen luoda uuden toimintamallin oman työn ohessa.

Toimintatutkimuksen prosessia kuvataan seuraavasti:

Liikkeelle lähdetään tilanteen analyysistä ja tosiasioiden havainnoinnista. Sitä seuraa ongelman käsitteellinen ja teoreettinen muotoilu sekä toimenpiteiden suunnittelu. Seuraavaksi suoritetaan nuo toimenpiteet ja arvioidaan niiden vaikutukset. Tämä ehkä aiheuttaa muutoksia teoriaan ja korjauksia toimenpiteisiin, eli spiraali alkaa toisen kierroksensa. (Taideteollinen korkeakoulu.)

Kuva 1. Kehittämishankkeen toteuttaminen. (Into.)

Prosessin vaiheita voidaan kuvailla esimerkiksi seuraavalla tavalla. *Toiminta* noudattaa aluksi yhteisön perinteistä tapaa, mutta myöhemmissä vaiheissa siihen aletaan kokeilla soveltaa prosessin itsensä tuottamia

uudistuksia. Kokemusten toteaminen ja *arviointi* on aluksi vapaamuotoista - onko asia kunnossa vai ei? Myöhemmin arvioinnissa pyritään keskittymään teoreettisesti tärkeisiin asioihin. *Havainnointi* ja pohdiskelu auttavat selittämään tai ymmärtämään kokemukset. Siinä on koetettava ottaa asiaan etäisyyttä, mikä tapahtuu parhaiten tarkastelemalla sitä käsitteellisellä, yleisellä tasolla. Voidaan kysyä, miksi näin tapahtui, ja oliko muita vaihtoehtoja. Toiminnan *arviointi* ja *mallintaminen* täsmentää käsitteitä sellaisiksi, että niitä voidaan paremmin pohtia ja ehkä mitatakin. Mallintamisen avulla toiminnasta rakennetaan teoreettinen malli. *Suunnittelussa* palataan takaisin käytännön tasolle ja kehitetään mallin pohjalta uudistettu toimintatapa. Kaikki prosessin vaiheet tapahtuvat ryhmän yhteisissä keskusteluissa. Asiaa eteenpäin vievät yksittäiset oivallukset tietenkin aina tekee joku yksilö, mutta ryhmän tuki ja kommentit ovat tarpeen oivallusten hiomiseksi ja uuden yhteisen toimintatavan aloittamiseksi. (Taideteollinen korkeakoulu.)

Nuorisotyön mallintamista oli tarkoitus lähteä viemään eteenpäin toimintatutkimuksen periaatteiden mukaisesti ja niitä soveltaen eikä niinkään orjallisesti noudattaen. Yllä olevaan kuvaukseen verrattuna Purnukalla ei ollut olemassa valmista toimintatapaa nuorisotyön järjestämiseen, sillä olimme kaikki uudessa tilanteessa. Alkuvaiheessa arviointi oli lähinnä keskustelua siitä, mitä odotuksia nuorilla toimintaa kohtaan oli ja millaista toimintaa nuorisotyöltä kaivattiin. Keskustelu jäi alkuvaiheessa niukaksi jo senkin vuoksi, kun yhteisiä tapaamisia onnistuttiin järjestämään vain vähän. Toiminta käynnistyi täysipainoisesti helmikuun 2008 alusta alkaen ja työn ja sen seurausten pohdiskelu jäi hyvin yksipuoliseksi. Nuorten kiinnostus hanketta kohtaan kesän lähestyessä hiipui ja koin olevani työssä ilman minkäänlaista työyhteisöä, jolle kokemuksia olisi voinut peilata.

Työn mallintamiseen asti ei koskaan kunnolla hankkeen aikana päästy. Itselläni oli selkeä kuva mielessäni siitä millaista nuorisotyön järjestäminen yhdessä nuorten kanssa olisi voinut olla, mutta mielikuvani ei toteutunut. Työn tuloksia tuon tarkemmin esille myöhemmin.

3.2. Tutkimusmenetelmät

Tutkimusaineiston hankinnan lähtökohtana ovat tutkimusongelmat tai tutkimustehtävä. Niiden perusteella valitaan aineiston keruun menetelmät. Toisinaan saatetaan tosin edetä päinvastaisessa järjestyksessä eli etsiä jo olemassa olevaan aineistoon uutta näkökulmaa ja tutkimusongelmaa. Perinteisiä laadullisen tutkimuksen aineistonhankintamenetelmiä ovat haastattelu ja havainnointi. (Puusniekka & Saaranen-Kauppinen 2006.)

Käytäntö osoitti hyvin nopeasti, mitkä tutkimusmenetelmät ottaisiin käyttöön omassa kehittämishankkeessa. Tutkimustehtävän asettelun kannalta menetelmistä käytännöllisimmiltä tuntuivat ryhmähaastattelu, havainnointi ja siihen liittyen tutkimuspäiväkirjan kirjoittaminen. Tutkimusaineistoon liitin sekä sähköpostitse käydyt keskustelut nuorten ja sivistysosaston osastopäällikön kanssa että toimintaan liittyvät muut dokumentit (ostopalvelusopimus, toimintasuunnitelma).

3.2.1. Ryhmähaastattelu

Ryhmähaastattelussa keskustellaan tutkimuksen kohteena olevista asioista yhdessä siten, että haastatteliija puhuu samanaikaisesti useille haastateltaville, mutta kysyy kysymyksiä myös yksittäisiltä ryhmän jäseniltä. Tavoitteena on, että keskustelu on vapaamuotoista, joten strukturoitu lomake ei sovellu ryhmähaastatteluun. Haastattelun etu on, että sillä saadaan nopeasti tietoa useilta henkilöiltä yhdellä kertaa, mutta haasteitakin löytyy. Ryhmän ilmapiiri vaikuttaa esimerkiksi siihen, ketkä puhuvat ja mitä puhutaan eikä ryhmässä välttämättä tohdita kertoa kaikkea verrattuna kahdenkeskiseen haastatteluun. (Puusniekka & Saaranen-Kauppinen 2006.)

Purnukka ry:n nuorten osallisuutta tutkiakseni haastattelujen kohteena olivat luonnollisesti yhdistyksen nuoret. Vuoden 2008 aikana yhdistykseen kuului noin kymmenen nuorta ja haastattelu-/keskustelutilanteissa nuoria oli

paikalla vaihtelevasti. Koen, että ryhmähaastattelu oli käytännöllisin ja yksinkertaisin tapa saada olennaisimmat tiedot tutkimukseen liittyen. Yhdistykseen kuului sekä lähes alusta asti mukana olleita että myöhemmin liittyneitä nuoria, joten keskusteluista odotin syntyvän monipuolista ja ajatuksia herättävää.

Etukäteen suunniteltuja ryhmähaastattelutilanteita oli kaksi - ensimmäisen yhteisen tapaamisen yhteydessä 19.3.2008 ja yhdistyksen kokouksen yhteydessä 3.9.2008. Lisäksi tein muistiinpanoja muista sekä satunnaisista että sovitusta tapaamisista.

Ensimmäisessä haastattelutilanteessa kerroin omista opinnoistani ja tavoitteistani vuoden varalle ja esitin kysymyksiä Purnukka ry:n aiemmista toiminnoista sekä toiveista minulle nuoriso-ohjaajana.

”Ei sieltä oikein valtaisa innostusta välittynyt. Kysyin, mitä mukavaa Purnukan kanssa ovat tähän mennessä tehneet, mutta parin viime vuoden aikana eivät juuri mitään muuta kuin töitä Punkassa..!”
(Ote tutkimuspäiväkirjasta 19.3.2008.)

Ensimmäisen haastattelun perusteella olisi voinut olettaa, että nuorilla olisi ollut odotuksia ja kiinnostusta nuorisotyöhön, josta he itse olivat vastuussa. Näin heillä oli valta vaikuttaa siihen, mitä nuorille järjestettäisiin, mutta käytännössä kiinnostusta ei löytynyt.

3.2.2. Havainnointi

Havainnoinnin avulla selvitetään toimintaa – mitä tutkimuskohde tekee tai mitä siinä tapahtuu. Toteavassa havainnoinnissa ei haluta vaikuttaa hankkeen toimintaan, vaan ainoastaan tallentaa se sellaisena kuin se tapahtuisi ilman tutkijan läsnäoloa. Havainnoinnin yleinen päämäärä on tallentaa toiminta aitona ja luonnollisena, joten ihanteena olisi, ettei tutkimus mitenkään vaikuttaisin toimintaan. (Routio.)

Nuorten osallisuutta tutkiessani havainnointi liittyi lähinnä ryhmän toimimisen ja aktiivisuuden tarkkailemiseen ja näiden asioiden kirjaamiseen tutkimuspäiväkirjaan. Esimerkkeinä ryhmän aktiivisuuden ”mittareista” ovat nuorten osallistuminen toiminnan suunnitteluun ja heidän omaaloitteisuutensa ideoiden ehdottamisessa ja toiminnan järjestämisessä. Toiminnan alussa kerroin nuorille heidän olevan ”tutkimusjoukkoni” sekä tutkimuksen tavoitteet, joten tieto tutkimuksesta oli alusta asti jokaisella. Nuorten osallisuuteen liittyviä havainnointituloksia tuon tarkemmin esille luvussa 6.

4. NUORTEN OSALLISUUS JA OSALLISTAMINEN

Nuorten osallisuutta on tutkittu Suomessa jonkin verran ja tutkimuksellisen työn uranuurtajana toimii Nuorisotutkimusseura ry. Yksittäisistä osallisuustutkijoista mainittakoon Anu Gretschel. Erilaisia osallisuushankkeita on toteutettu laajalti koko maan alueelta. Lähinnä näiden hankkeiden (esimerkiksi Kuunnelkaa meitä-hanke, Opetushallituksen Nuorten osallisuushanke) tavoitteita ovat nuorten näkökulmasta olleet mielestäni turhan laajat ja korkealentoiset kokonaisuudet, kuten lasten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien edistäminen hankkeessa mukana olevissa järjestöissä ja lapsuuden vahvistaminen (Kuunnelkaa meitä-hanke) sekä kuntien perustoimintojen kehittäminen osallisuutta lisäävällä ja syrjäytymistä vähentävällä tavalla (Vehviläinen 2008, 16).

Vaikka osallisuudella ja osallistamisella tuleekin pyrkiä nuorten vaikuttamismahdollisuuksien parantamiseen yhteiskunnallisella tasolla, niin silti mielestäni kaikkein tärkeintä ovat kuitenkin nuoret itse ja heidän ehdoillaan toimiminen. Jos puhutaan nuorten osallisuushankkeesta, niin sehän pitää sisällään jo sen, että kyse on nuorista ja heidän osallisuudestaan. Miksi sitten useat hankkeet pyrkivät parantamaan nuorten osallistumismahdollisuuksia aikuisten näkökulmasta katsottuna? Onko kunnolla pysähdytty ajattelemaan sitä, mikä nuoria oikeasti kiinnostaa ja millaiset sanamuodot heidän mielenkiintoaan herättää? Ei se yksin riitä, että nuorille tarjotaan aika ja paikka tulla kertomaan mielipiteitään kuntapolitiikasta. Nuoret tulisi ottaa täysipainoisesti mukaan nuorten omassa ympäristössä ja heille tulisi tarjota mahdollisuus vaikuttaa heitä itseään koskeviin ja kiinnostaviin asioihin. Koen, että nuorten osallisuuden vahvistamiseksi on luotava ”osallisuuden kulttuuri”, joka lähtee pienistä arkipäivän asioista ja kehittyy ajan mittaan nuorille luontaiseksi tavaksi toimia.

Osallisuuden voidaan ajatella tarkoittavan ryhmäjäsennyttä, aktiivista kiinnittymistä toimintaan ja yhteistoimintaan, ”ryhmytymistä”. Osallistaminen puolestaan on edellä mainittujen edistämistä ja osallistuminen on nuoren omaa toimintaa. Osallistaminen on keino, jolla saadaan nuoria innostumaan jostakin asiasta ja kehittämään ideoita konkreettiseksi toiminnaksi. (Cederlöf, 149.)

Nuorten osallisuus on mielestäni nuorten aktiivista osallistumista oman paikkakunnan nuoria koskevien asioiden kehittämiseen ja päätöksentekoon. Nuorten kohdalla näitä asioita ovat esimerkiksi nuorisotilaan ja harrastustoimintaan liittyvät asiat.

Osallistava tai omaehtoinen toiminta on toimintaa, jossa lapset ja nuoret tekevät itse. He asettavat itse tavoitteita, pohtivat eri ratkaisuja, tekevät päätöksiä, toteuttavat ja kantavat vastuun tekemisistään. Suunnitteluun osallistuminen, todellinen vastuu ja täysivaltainen jäsenyys kasvattavat nuoren sitoutumista ja motivaatiota. Kiinnostus toimintaa kohtaan kasvaa ja toiminnan tulokset paranevat. Toiminnan seurauksena voidaan aikaan saada muutoksia heissä itsessään, heidän elämässään tai heidän elinympäristössään. (Itä-Suomen lääninhallitus.)

Osallistaminen käyttää hyväksi ryhmän asiantuntemusta niissä asioissa, jotka koskevat heidän omaa elinpiiriään ja kokemuksiaan. Koska nuoret ovat oman ympäristönsä asiantuntijoita, he pystyvät näkemään sellaisia vaikuttamiskeinoja ja -tapoja, joita ulkopuoliset, kuten aikuiset, eivät tule ajatelleeksi. Nuoret voivat myös toteuttaa ja viedä eteenpäin muutoksia ympäristössään luontevammin kuin ulkopuoliset. Osallistamisen perusideana on luottamus yksilön ja ryhmän kykyyn vaikuttaa omaan elinympäristöönsä. Osallistavat menetelmät ovat syntyneet kehitysyhteistyössä, kun on etsitty keinoja rakentaa kehitysmaiden hyvinvointipolitiikkaa ja lisätä paikallisten asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia. Myöhemmin nämä menetelmät ovat levinneet ympäri maailmaa eri aloille, myös nuorisotyöhön. Empowerment eli voimaistaminen on käsitteenä hyvin lähellä osallistamista. Kolmas lähellä

oleva käsite on sosiokulttuurinen innostaminen. Näille kaikille on keskeistä demokratian toteutuminen toiminnassa. (Toimitaan yhdessä!.)

4.1. Osallisuuden edistäminen

Nuorten vaikuttamismahdollisuuksien ja kansalaisaktiivisuuden edistäminen ja nuorten osallisuuden huomioiminen ovat yksi nuorisotyön työmuodoista. Vuonna 2006 voimaan tullessa nuorisolaissa (§ 1, § 8) huomiota suunnataan erityisesti nuorten aktiiviseen kansalaisuuteen ja sosiaaliseen vahvistamiseen. Samoin kuntalaissa (§ 27) on säädetty kuntalaisten vaikuttamis- ja osallistumismahdollisuuksista. Ohjaavan aikuisen tulee tukea ja opastaa nuoria tarvittaessa, mutta antaa myös mahdollisuuksia omille ideoille ja toteuttamistavoille. Aikuisen tulee luoda tilaisuus nuorten kuulemiseen, arvostaa nuorten mielipiteitä ja antaa nuorten aloitteista heille rakentavaa palautetta kohtuullisen ajan kuluessa. Nuorten osallistumishalukkuutta lisää aikuisen positiivinen suhtautuminen ja asioiden eteneminen. Asioiden käsittelyprosessien hitaus lannistaa nuorten innokkuutta. (Loimaan seutukunnallinen nuorisotoimi.)

Millä menetelmillä saadaan nuoret osallistumaan? Tämä on varmasti ikuisuuskyseminen nuorten parissa toimivien keskuudessa, eikä minullakaan siihen ole vastausta. Itse pyrin olemaan esimerkkinä nuorille ja tarjoamaan heille mahdollisuuksia osallistua nuorisotoimen järjestämiin toimintoihin. Tärkeintä olisi saada nuoret mukaan suunnitteluvaiheeseen, mutta usein on vaikea löytää tarpeeksi innokkaita nuoria sitä työtä tekemään. Valitettavan usein käy myös niin, että ilman nuoria suunniteltu toiminto ei lopulta kiinnostakaan nuoria niin paljon, että suunnitelma saataisiin toteutettua. Nuoret osaavat olla todella haastava asiakasryhmä – he vaativat paljon, mutta eivät välttämättä osaa kertoa, mikä loppujen lopuksi kiinnostaa. Loputtomilla ehdotuksilla ja kaikista mahdollisista naruista nykäisemällä saattavat ajatukset jossain vaiheessa kohdata ja löydetään yhdessä mielekästä tekemistä.

Omaa kehittämishanketta ajatellen lähtökohdat olivat hyvät, sillä Purnukka ry oli jo pidemmän aikaa toiminut ja toimintamallinsa löytänyt ryhmä. Nuorisotoimesta vastaaminen oli yhdistykselle kuitenkin täysin uusi toiminto ja nuoret olivat suuren haasteen edessä. Ensimmäisten kuluneiden kuukausien perusteella totesin, että alku on aina hankalaa ja uusien toimintatapojen luominen ottaa oman aikansa. Yhdistyksen toiminta alkuvuonna oli jo ajankohdankin vuoksi (yo-kirjoitukset, yhteishaku) hiljaista, mikä puolestaan jarrutti oman työni suunnittelua jonkin verran. Esimerkiksi nuorisotoimintaan käytössäni oleva kuukausibudjetti selvisi minulle vasta noin puolitoista kuukautta aloittamiseni jälkeen.

Jos nuorisotyö määritellään erityisesti nuorten yhteisöllisen kasvun tukemiseksi, aktiiviseen kansalaisuuteen saattamiseksi sekä nuorten sosiaalisiksi vahvistamiseksi, niin miten nämä seikat voidaan hahmottaa toimivina tutkimuskysymyksinä? Mitä nuorten osallisuus voi tarkoittaa nuorten ja nuorisotyön tai nuorten kansalaistoiminnan näkökulmista? Mitä ovat nuorten osallisuuden ehdot tänään, entä sen uudet muodot ja merkitykset? Ja mitkä ovat ne menetelmät, joiden avulla nuoret saadaan osallisiksi ja osallistumaan?

Omassa työssäni koen pienetkin onnistumiset nuorten kanssa suuriksi edistysaskeleiksi, sillä nuorten mukaan saaminen on välillä hyvin hankalaa. Nuorisotilalla käynnistettiin yhden huoneen maalausprojekti ja työ oli alun alkaen tarkoitus tehdä yhdessä nuorten kanssa. Ensimmäisenä päivänä talkoissa kävi yksi nuori, mutta toisena päivänä talkoolaisia olikin jo kymmenkunta – enkä kuitenkaan koe toimineeni osallistavammin tai innostavammin projektin eri vaiheissa. Osallistuminen vaati nuorilta myös jonkin verran sitoutumista ja uskon, että juuri sitoutuminen vähentää osallistumista. Nuorille osallistuminen on helppoa silloin, kun toiminta on lyhytkestoista eikä se vaadi paljon.

Menetelmiä nuorten osallisuuden edistämiseksi on varmasti yhtä monta kuin on nuorisotyöntekijääkin. Osa menetelmistä löytyy varmasti oppikirjoista, mutta itse pidän tärkeämpänä käytännön tuomia oppeja, joilla ei aina

tarvitse olla mitään teoreettista taustaa. Käytän menetelmiä, jotka olen kokenut toimiviksi, ja silloin teoriaopit menettävät toiminnassa merkityksensä. Vasta-aloittaneena pidin erityisen tärkeänä kontaktien ja luottamuksen rakentamista nuoriin. Mitä paremmin tunnen nuoret ja he tuntevat minut, sitä helpompi heidän on lähteä heittelemiini ideoihin mukaan. Käytännössä tutustuminen ei käy noin vain – se vaatii paitsi aikaa myös tasapainoilua olemassa olemisen ja näkymättömänä pysymisen välillä.

Osallistamisen perusajatuksena on saada nuorten tiedot, taidot ja toiveet mukaan toimintaan – oli se sitten nuorisotilatoimintaa, retkitoimintaa, viikonloppuleiri tai nuorisotilan sisustuksen suunnittelu ja toteutus. Osallistamista ja muiden toivomusten huomioonottamista voi kuitenkin toteuttaa monella eri tavalla. Perinteisesti nuorten rooli on ollut lähinnä passiivinen kuuntelija. He ovat saaneet tietoja tapahtumista ilmoitustaulun tai koulun keskusradion välityksellä. Vain uskaliaimmat ovat esittäneet kommentteja tai kysymyksiä. Viime aikoina nuorten ääntä on haluttu kuuluville ja nuorille on annettu useammin mahdollisuus kertoa mielipiteensä suunnitelmista. Mielipiteiden merkityksestä ja vaikutuksesta ei tosin ole ollut takeita. Suunnitelmia ei välttämättä ole muutettu palautteen mukaisesti suuntaan tai toiseen. Uudemman ja osallistavamman näkemyksen mukaan nuoret osallistuvat toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Nuoret pohtivat esimerkiksi nuorisotilan käyttötarkoitusta ja suunnittelevat sisustuksen sen mukaan. Heillä on mahdollisuus osallistua myös tilan maalaamiseen ja sisustamiseen. Työn edetessä suunnitelmia saatetaan muuttaa nuorten mielipiteiden ja oivallusten mukaisesti. Avoimessa ja osallistavassa suunnitteluprosessissa tärkeintä ei ole lopputulos vaan läpi käyty prosessi. (Airaksinen 1998, 5)

Uskon, että nuorten aito osallistaminen vaatii paljon myös aikuiselta. Aikuisen työntekijänä ja ammattilaisena tulee antaa nuorelle mahdollisuuksia toimia itse ja toimia yhdessä. Työntekijän tulee myös järjestää toimintaympäristö osallistavaksi ja olla aina valmiina kuuntelemaan todellisella mielenkiinnolla nuoren asioita. Purnukkalaisten

heikon osallistumisen kanssa kamppaillessa leikittelin usein ajatuksella, jossa nuoret velvoitettaisiin osallistumaan.

”Missään ei myöskään ole mustaa valkoisella siitä, että nuorten todella tulisi osallistua toiminnan suunnitteluun tai toteutukseen – ei toimintasuunnitelmassa eikä sopimuksessa. ... Se olisi voitu kirjata ylös ja siten nuoret olisi velvollisia osallistumaan.” (Ote tutkimuspäiväkirjasta, 27.5.2008.)

Tuskin moista velvoitetta olisi kunnan puolelta voitu asettaa, mutta nuoret olisivat ehkä turvanneet yhdistyksen toiminnan jatkumisen, jos kaikki yhdistyksen nuoret olisivat olleet velvollisia osallistumaan tasavertaisesti. Toisaalta taas toimintaan velvoittaminen sulkee osaltaan pois vapaaehtoisuuden, johon yhdistystoiminta perustuu.

5. NUORISOTYÖ-MALLIN KEHITTÄMINEN

Hyvin hoidettu nuorisotyö kuuluu kunnan tehtäviin, ja kunnallisen itsehallinnon mukaisesti jokainen kunta päättää nuorisotyöstään ja -politiikastaan. Nuorisolain 8 § erittelee ja säättää asiat, joissa nuorten kohdalla osallistumismahdollisuuksien järjestämistä edellytetään. Nuorisolain 8 §:n velvoitteiden täyttämiseksi nuorille on järjestettävä mahdollisuus osallistua. (Vainila 2008, 16.)

Valtuusto ohjaa merkittävästi nuorten osallistumismahdollisuuksien järjestämistä ja organisointia kunnassa kunnan ylintä päätösvaltaa käyttävänä ja päätösvaltaa johtosäännöillä delegoivana toimielimenä. Vaikka nuorille järjestettävät mahdollisuudet osallistua ja tulla kuulluksi ovat säädettyjen lakien rajoissa kuntakohtaisia, tulee kunnassa olla nuorista koostuva nuorten edustuksellinen osallistumisjärjestelmä, jotta nuorten kuuleminen käytännössä toteutuu. Nuorisolain 8 §:n mukaisen osallistumisjärjestelmän voidaan nähdä toteuttavan nuorten edustuksellista demokratiaa kunnassa nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyn ja nuorten kuulemista koskevien asioiden osalta. (Vainila 2008, 16.)

Puolangan kunnassa nuorisovaltuuston ja muiden vaikuttajaryhmien toiminta on ollut vuosien saatossa vaihtelevaa ja Purnukka ry onkin omalta osaltaan pyrkinyt toimimaan myös nuorten vaikuttajaryhmänä (Heikkinen 2008).

Kuntalaisten osallistumismahdollisuuksien kehittäminen ei saisi jäädä irralliseksi, erilaisten yksittäisten toimenpiteiden koosteeksi, vaan kuntalaisten osallistuminen tulisi nähdä osana kunnan johtamisjärjestelmää ja osallisuustavoitteiden asettaminen osaksi valtuuston hyväksymää kunnan strategiaa. Kuntalaisten osallistumista koskevien tavoitteiden toteutumista tulee kunnissa myös seurata ja arvioida. Toisin sanoen, miten kuntalaisten osallistuminen ja mielipiteet esimerkiksi palautteen kautta on käytetty hyödyksi asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa eri hallintokunnissa ja yli

hallintokuntien rajojen. Toiminnan tuloksellisuuden arviointia voidaan hyödyntää edelleen haettaessa uusia välineitä kuntalaisten osallistumisen lisäämiseen. (Kurikka 2009, 143.)

Tulevaisuudessa on kiinnitettävä huomiota siihen, että esimerkiksi nuorten ja päättäjien välinen keskustelutilaisuus olisi vasta alku paikalliselle kehitystyölle. Kun kehitettäviä teemoja tuntuu kunnista löytyvän ja nuorilta toimintapotentiaalia, keskustelutilaisuudesta tulisi lähteä liikkeelle nuorten ja aikuisten yhteisiä työryhmiä sekä nuorten aloitteita ja hankkeita. Niiden etenemistä tulisi seurata tarkasti ja niiden vaikuttavuutta arvioida ja dokumentoida. Nuoria pitää tukea, jotta he voivat toimia. Kunnissa saadaan aikaan liian paljon puhetta ja liian vähän avustavia toimia, joilla asiat lähtisivät liikkeelle, nuoret vaikuttaisivat ja kokisivat vaikuttaneensa. Kunnassa tulisi arvioida nuorten vaikutusmahdollisuuksia vuosittain ja näistä tuloksista raportoida kunnanvaltuustolle, joka loppujen lopuksi vastaa nuorten vaikutusmahdollisuuksien kehittämisestä ja nuorten kuulemisen toteutumisesta kunnassa. (Gretschel 2009, 148.)

Kunnan palveluiden järjestämisessä päävastuu tietysti kuuluu kuntapäättäjille ja näin mielestäni pitää ollakin. Nuorilla ei välttämättä ole tarpeeksi tietoa laeista ja säädöksistä, jotka kuntien toimintaa määrittävät. Näitäkin asioita pitäisi nuorten tietoon tuoda käytännön esimerkein – päättäjät voisivat esittää erilaisia vaihtoehtoja, miten meidän kunnassamme voitaisiin toimia.

Esimerkiksi Puolangan naapurikunnassa Hyrynsalmella nuorisotointa hoitaa vapaa-aikasihteeri, jonka työajasta 50 % on varattu nuorisotoimen tehtäviin. Vapaa-aikasihteeri vastaa hallinnollisista tehtävistä ja nuorisotilan valvonta puolestaan ostetaan paikalliselta 4H-yhdistykseltä. Roolijako on selkeä eikä ongelmia ole ollut. 4H huolehtii itse omien työntekijöidensä palkanlaskusta ja maksusta ja heillä on niihin tehtäviin ammattitaitoinen työntekijä omasta takaa. (Laitinen, 2009.)

Hyrynsalmen tilanne Puolankaan verrattuna on hyvä, sillä roolien ja tehtävien jako on selkeä. Yhdistyksenä 4H kykenee suoriutumaan työnantajalle kuuluvista tehtävistä ja 4H:lla on niistä pitkä kokemus. Purnukka ry:n jäsenet eivät olleet aiemmin joutuneet huolehtimaan vastaavista asioista ja niitä lähdeittiinkin opettelemaan kantapään kautta.

Suomen lait mahdollistavat ja oikeuttavat nuorten osallistumisen kunnalliseen päätöksentekoon omina itsenään, heille sopivissa mitoissa, heitä koskevissa asioissa. Lääninhallitukset toteavat viranhaltijavastauksiin perustuvassa peruspalveluarvioinnin valtakunnallisessa raportissa, että nuorisolain 8§:n sisältöä ja käsitteitä ei vielä tunneta kaikissa kunnissa. Raportissa todetaan, että ”osallistumiseen kasvetaan ja kasvatetaan... Lasten ja nuorten osallistumisen ja kuulemisen laaja-alainen huomioiminen vaatii kunnan henkilöstön, luottamushenkilöiden sekä lasten ja nuorten koulutusta.” (Gretschel 2009, 148.)

Myös Puolangalla koin, että nuoret ja päättäjät ovat varsin kaukana toisistaan. Vaikka sinänsä pienellä paikkakunnalla tuttuus helpottaa kanssakäymistä ja yhteydenottoa, niin silti jäin kaipaamaan enemmän aikaa ja mahdollisuuksia esimerkiksi yhteisille suunnittelupalaverille. Vaikka kaikki tekniset asiat, kuten ostopalvelusopimuksen allekirjoittaminen, tapahtui nuorten ja päättäjien kesken, niin yhteistyötä ei kuitenkaan viety käytännön tasolle. Lisäksi yhteydenpito kunnan ja nuorten välillä tapahtui yleensä minun kauttani.

”Selkeästi nyt pitäis löytyä joku vastuunkantaja myös sinne kuntaan päin. Nyt käsittääkseni purnukkalaiset ei itse pidä yhteyttä kuntaan, vaan asiat kulkee minun kautta.”

(Ote tutkimuspäiväkirjasta, 11.8.2008.)

Nuorten kanssa työskennellessä täytyy kuitenkin aina muistaa, että vaikka mahdollisuuksia vaikuttamiseen tarjottaisiinkin, niin aktiivisia ja vaikuttamisesta kiinnostuneita nuoria ei välttämättä löydykään. Yhteistyössä tulee pitää mielessä myös se, että nuoria voi olla turha kutsua palaveriin

kunnantalon valtuustosaliiin – päättäjien aikuisina tulisi kyetä jalkautumaan nuorten pariin heidän omaan ympäristöön, jolloin kanssakäyminen olisi luontevinta nuorille.

Nuorisotyön mallin kehittämisen taustalla eli myös ajatus siitä, että yhteisesti tekemällä nuorisotyön merkitys huomattaisiin myös päättäjätasolla. Uskon, että jos nuorille jää hyvät muistot omista kouluajoistaan ja vapaa-ajanvietto mahdollisuuksistaan, niin se voisi edesauttaa sitä, että nuoret voisivat kuvitella palaavansa takaisin kotipaikkakunnalleen esimerkiksi opiskeluvuosien jälkeen.

5.1. Asiakas- ja työyhteisölähtöinen kehittämistyö

Kehittämishankkeen taustalla oli koko ajan visio siitä, että nuoret itse tietävät parhaiten millaista heidän mielestään nuorisotyön Puolangalla pitäisi olla ja miten he toimintaa kehittäisivät.

Kun puhutaan asiakaslähtöisestä kehittämisestä, lähtökohtana on ajatus, että viime kädessä työyhteisö tai organisaatio itse tietää parhaiten omat kehittämistarpeensa, toimintaansa haittaavat ongelmat sekä myös ratkaisut näihin tarpeisiin ja epäkohtiin. Työyhteisön ongelmana on usein kuitenkin se, ettei sillä ole riittävän selkeätä käsitystä siitä, mitä ongelmat ovat ja miten ne voidaan korjata. Tällöin kehittämishankkeen ja sen vetäjän tehtävänä onkin luoda ennen muuta kehittämisprosessi, jonka avulla työyhteisö voi nostaa esiin ongelmansa ja löytää niihin ratkaisun. (Järvinen 2000, 155.)

Roolien jakaminen heti työn alussa olisi ollut ehdottoman tärkeää. Itselleni roolit olivat tavallaan selkeät, sillä alusta asti ajattelin olevani työntekijä, joka yhdistyksen toiveiden mukaisesti pyrkii työnsä tekemään ja yhdessä yhdistyksen kanssa sitä kehittämään. Nuorten kanssa asia tuli puheeksi heti alkuvaiheessa, mutta ehkä nuorten motivaatio nuorisotoiminnan järjestämiseen ja kehittämiseen ei ollut enää niin korkealla, kuin se oli alun perin ollut.

Kunta ei ottanut oikeastaan minkäänlaista roolia nuorisotyön järjestämisessä, vaan se tuntui olevan tilanteeseen tyytyväinen – toiminta oli Purnukka ry:n vastuulla ja vieläpä halpaan hintaan. Mielestäni kunta vastuutti nuoria liikaa ja kunnan olisi pitänyt ottaa suurempi rooli ainakin toiminnan alkuvaiheessa. Nuoret joutuivat itse huolehtimaan palkanlaskennasta ja verotuksesta ja monesta muusta sellaisesta asiasta, joista heillä ei entuudestaan ollut tietoa. Pienellä paikkakunnalla nuorten tietotaito on varmasti ollut kunnan päättäjien tiedossa, mutta halukkuutta vastuun ottamiseen ei kunnan puolelta löytynyt. Epäkohtia löytyi myös kunnan ja Purnukan välisestä ostopalvelusopimuksesta. Heikkinen (2008) kirjoittaa, että kunta ulkoisti nuorisotoimen käytännön järjestelyt Purnukka ry:lle ja että yhdistys hoitaa nuorisotoimen järjestelyt hallintoa lukuun ottamatta. Sopimuksessa (liite 1) taas unohdetaan hallinnolliset tehtävät kokonaan, eikä niitä mainita kummankaan sopijapuolen vastuualueessa.

”Päättäjien olisi pitänyt katsoa kokonaiskuvaa sopimusta tehdessä... mitä tehtäviä nuorille kuuluu ja pystyvätkö he niitä tehtäviä hoitamaan.” (Ote tutkimuspäiväkirjasta 27.5.2009.)

”Esitin, että palkanlaskenta ja kirjanpito kokonaan pois nuorilta. Nämä asiat eivät kuitenkaan ”kuulu” kunnalle (kunta ei ole työnantajani!), ja vaikka kunta haluaisikin auttaa, niin palkanlaskenta on nykyään maakunnan alaista toimintaa...” (Ote tutkimuspäiväkirjasta 27.5.2009.)

Työyhteisölähtöisessä kehittämisessä toimijoita ovat kaikki työyhteisön jäsenet. Vaikka kehittämisote on osallistava, on esimiehellä avainasema kehittämisprosessin johtamisessa. Kehittämisotetta ja sitä palvelevia menetelmiä ei ole suoraan tarkoitettu työyhteisön henkilöstiriitojen tai jumien ratkaisemiseen, vaan ne suuntautuvat työn ja perustehtävän tarkasteluun. Siksi onnistuminen edellyttää työyhteisön kohtuullista toimivuutta, kehittämismyönteisyyttä, johdon hyväksyntää ja avainhenkilöiden kehittämisosaamista. Työyhteisöltä - erityisesti prosessin ohjaajalta - edellytetään tilanne-ehtoisuuden ja etenemisen hitauden aiheuttamaa epävarmuuden sietokykyä. (Sosiaaliportti.)

Työyhteisölähtöisen kehittämisen haasteena on sovittaa yhteen työyhteisön kehittäminen ja muut työyhteisöä koskevat kehittämislinjaukset ja ulkopäin tulevat muutokset, esim. eritasoiset organisaatiomuutokset. Motivaation ja sitoutumisen kannalta on tärkeää, että kehittäminen lähtee työyhteisön tarpeista käsin ja palvelee asiakastyötä. Työyhteisön kehittäminen edellyttää johdon tukea ja hyväksyntää. Lähiesimies on keskeisessä asemassa, ja kehittämistyö on koettu hankalaksi tilanteissa, jossa johtajuus puuttuu ja työyhteisö kokee ajelehtivansa. Kehittämistyö vaatii työyhteisöltä opettelua rakentavaan keskusteluun ja palautteen antoon ja vastaanottamiseen. Työyhteisön koko ja heterogeenisyys vaikuttivat yhteisen työn kohteen ja sitä palvelevan kehittämistavoitteen määrittelyyn. (Sosiaaliportti.)

Koska selkeä johtaja ja esimies tilanteesta puuttuivat täysin, edellä mainittu ”ajelehtiminen” on juuri oikea sana kuvaamaan Purnukka ry:n tilannetta. Lisää haasteita lisäsi se, että yhdistyksen toimintakausi katkesi kesken kunnan kanssa tehdyn sopimuskauden, eli elokuussa. Kunnan kanssa solmittu sopimus jatkui vuoden 2008 loppuun asti. Uuden puheenjohtajan löytäminen tuotti hankaluuksia ja siinä vaiheessa nuoret sanoivat ääneen sen mitä olin jo pidemmän aikaa aavistellutkin – motivaatiota toiminnan jatkamiseen ei enää ollut. Jopa yhdistystoiminnan lopettamisesta puhuttiin, mutta lopulta nuoret päätyivät siihen tulokseen, että ostopalvelusopimuksen vuoksi yhdistys jatkaa toimintaansa vuoden 2008 loppuun saakka. Uusi puheenjohtaja suostui tehtäväänsä sillä ehdolla, ettei ”häneltä odoteta mitään”.

Useimmissa työyhteisöissä vallitsee ristiriita itse toiminnan ja sen kehittämisen välillä. Ajasta ja huomiosta käytävässä kilpailussa organisaatioyksikössä, jonka on vastattava sekä kyseisestä toiminnasta että sen kehittämisestä, vievät miltei aina voiton varsinaiseen toimintaan liittyvät kysymykset. Nämä ovat aina etualalla ja vaativat välitöntä ratkaisua. Kehitystä ei kuitenkaan tapahdu siten, että ristiriidat poistetaan esimerkiksi erottamalla käytännön työ kehitystyöstä tai uudet ideat vanhoista. On kuitenkin välttämätöntä kyetä hoitamaan konfliktit siten, etteivät ne vaikuta

tuhoavasti kehitystyön jatkumiseen jopa siinä määrin, että koko kehitystyöstä luovuttaisiin. (Fock 1988, 138.)

Puolangalla nuorisotyön kehittämistä ei ole ehkä pidetty kovinkaan tärkeänä, sillä kehittämässä ei ole päästy suunnitelmia pidemmälle, eikä esimerkiksi kunnan puolelta kehittämiseen ole suhtauduttu kiinnostuneesti eikä uteliaasti. Samalla tilanne kertoo siitä, että nuorisotyötä ei pidetä Puolangalla kovinkaan tärkeänä.

Palveluiden kehittäminen voi kohdistua ammattilaisten osaamisen kehittämiseen. Useissa hankkeissa onkin keskitytty hyvien työkäytäntöjen ja toimivien mallien luomiseen. Tällöin on etsitty hyviä työkäytäntöjä esimerkiksi nuorten syrjäytymisen problematiikkaan. Palveluiden kehittäminen voi kohdistua myös organisaatioiden sisäiseen tai sektorirajat ylittävään toimintaan. Tällöin lähtökohtana on virallisen palvelurakenteen uudistaminen. Palveluverkoston kehittäminen on edennyt ammattilaisten, hallinnollisen johdon ja luottamushenkilöiden yhteistyönä, mutta kuitenkin siten, että keskustelu on tapahtunut virallisen järjestelmän puitteissa. Palveluiden rakenteellinen kehittäminen voi tukeutua myös kansalaistoimintaan. Kysymys on lähinnä alueellisista ja paikallisista sosiaalipoliittisista ratkaisuista, joissa myös kansalaisjärjestöt ja muut kansalaistoimijat osallistuvat palveluiden kehittämiseen. Palveluiden kehittäminen voi kohdistua asiakasyhteistyön lisäämiseen. Yhteistyön lisääminen tarkoittaa asiakkaiden osallistumista palveluiden suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Kysymys on palveluiden käyttäjien aseman korostamisesta perinteisen virallisen näkökulman rinnalla. Vähemmälle huomiolle on jäänyt ei-virallisten toimijoiden osallistuminen kehittämistyöhön. Tässä yhteydessä korostetaan palveluiden kehittämistä erityisesti asiakkaiden osallistumisen näkökulmasta. Kysymys palveluiden käyttäjien osallistumisesta on myös olennainen sosiaalipoliittinen kysymys. (Toikko.)

Omassa työssäni koen, että usein nuoret mieltävät nuorisotyöntekijän ”palveluiden tarjoajaksi”, joka keksii tekemistä ja virikkeitä keksimästä

päästyään. Tavallisin kommentti nuorten suusta nuorisotilalla on ”ei oo mitään tekemistä”, mutta kuten jo edellä on mainittu, nuorilla ei useinkaan ole ratkaisuja tähän ongelmaan. Olen usein pohtinut, miksi nuorten on vaikea ehdottaa työntekijälle, mitä kaikkea he haluaisivat tehdä. Puolangalla tilanne tulkintani mukaan eteni jo siihen pisteeseen, jossa nuoret eivät enää uskoneetkaan, että heidän toiveitaan kuultaisiin, saati toteutettaisiin, sillä nuorisotyön tilanne oli jo pitkään ollut huono. Näin ollen heitä oli vaikea saada innostumaan toiminnan suunnitteluun. Tässä yhteydessä on syytä mainita, että Purnukka ry:n jäsenten lisäksi pyrin ottamaan myös muut nuorisotilan kävijät mukaan ideointiin ja suunnitteluun.

Uskon, että pitkäjännitteisellä työllä ja aina vain uudestaan ehdottamalla ja toimintoja järjestämällä nuoret lopulta kokevat, että nuorisotyötä tehdään nimenomaan heille ja heidän mielipiteitään kuullaan ja niiden mukaan myös toimitaan. Toivottavasti se myös edesauttaa nuorten osallistumista ja lisää aktiivisuutta.

Julkisen sektorin palveluja on usein vaikea standardisoida samalla tavoin kuin esineellisiä tuotteita. Palvelutapahtuma edellyttää asiakkaan osallistumista palvelun tuottamiseen ja palvelut ovat siten usein aktiivisia vuorovaikutustilanteita niiden tuottajien ja kuluttajien välillä. (Kasvio, 180).

Yllä oleva teksti palvelujen tuottamisesta on mielestäni ideaalinen kuvaus siitä, mitä palvelujen tuottaminen parhaimmillaan on. Mainitut aktiiviset vuorovaikutustilanteet olivat omassa työssäni harvinaisia hetkiä, joista yritti saada kaiken irti jopa lievää ”painostusta” apuna käyttäen. Yleisimmin juuri oikeanlaisen palvelun löytämiseksi täytyy kulkea yrityksen ja erehdyksen kautta.

Pienellä paikkakunnalla työn kannalta tärkeää on moniammatillinen yhteistyö eri toimijoiden kesken. Nuorten tarpeet muodostavat perustan moniammatilliselle yhteistyölle, jonka avulla nuoren kokonaisvaltaista tilannetta on helpompi arvioida ja sitä kautta löytää paremmat keinot nuoren auttamiseksi (Hämäläinen & Widgren 1999/2000). Koska pienessä kunnassa

henkilöresurssit ovat vähissä, niin moniammatillisen yhteistyön kautta myös tekijöitä löytyy enemmän. Esimerkiksi nuorille suunnattuun bändi-iltaan tekijöitä löytyi niin koulun kuin kansalaisopistonkin puolelta. Tekijöiden olemassa olo mahdollistaa myös monipuolisempien nuorisopalveluiden tarjoamisen, vaikka tietynlaista talkoohenkisyyttä se vaatiikin.

Puolangalla ei ollut tarkoitus keksiä pyörää uudestaan mitä nuorisotyöhön tulee. Kaikki hyväksi havaitut toiminnot oli tarkoitus säilyttää, mutta uutta oli se, että Purnukka ry:n nuoret olivat nuorten edustajina itse vastuussa siitä, millaista nuorisotyö Puolangalla tulisi olemaan. Tietysti nuoriso-ohjaajana ja ammattilaisena olin vetovastuussa ja tavallaan nuorten suunnitelmien mahdollistajana – hoidin esimerkiksi käytännön järjestelyt ja yhteydenpidot muihin toimijoihin sekä pidin huolen siitä, että toiminta on lakien ja säädösten mukaista. Tilanne oli kuitenkin kaikille osapuolille uusi eikä roolien ja tehtävien löytyminen ollut yksinkertaista.

Järvisen (2000, 20-21) mukaan yksi keskeisin syy toistuvien kehittämishankkeiden epäonnistumisiin on siinä, että organisaatioiden ylin johto ei koe niitä tärkeinä eikä omaan johtamistyöhön kuuluvina keskeisinä tehtävinä. Miten tämä johdon kiinnostuksen puute näkyy käytännössä? Yksi esimerkki Järvisen mukaan on se, että ylin johto ei yleensä ole mukana organisaation henkilöstön koulutus- ja kehittämistilaisuuksissa.

Purnukka ry:n kohdalla tämäkin asia oli pääläellään. Jos ajatellaan minua kehittämishankkeen johtajana, joka kutsui yhdistyksen jäseniä koolle suunnittelemaan heille itselleen suunnattua toimintaa, harva heistä vaivautui paikalle.

Työyhteisön kehittämiseltä katoaa motiivi ja tarkoitus, kun henkilöstö sekä esimiehet kokevat, että yrityksen johto ei pidä heidän asioitaan tärkeinä (Järvinen 2000,21). Purnukka ry:ssä työskennellessä myös minulta katosi motivaatio sitä mukaa, kun huomasin, ettei motivaatiota ollut enää

nuorillakaan, eikä nuorisotyön mallin kehittäminen päässyt koskaan alkua pidemmälle.

5.2. Esimerkki nuorisotyön järjestämisestä

Etsiessäni tietoa muiden kuntien vastaavista ostopalvelusopimuksista löysin mielenkiintoisimman tilanteen Hankasalmeilta. Hankasalmi on reilun 5500 asukkaan kunta Jyväskylän seudulla. Hankasalmen kunta ja Humanistisen ammattikorkeakoulun (HUMAK) Äänekosken järjestö- ja nuorisotyön kampus ovat tuottaneet yhdessä Hankasalmeille kunnallisen nuorisotyön palveluita helmikuusta 2008 alkaen. Yhteistyötä on tarkoitus jatkaa vuoteen 2010. Hanketta rahoittavat Hankasalmen kunta ja Länsi-Suomen lääninhallitus. HUMAK on palkannut hankkeeseen nuorisotyön koordinaattorin. HUMAKin järjestö- ja nuorisotyön yksikön Äänekosken kampuksen lehtorit ja opiskelijat tulevat opetussuunnitelman puitteissa osallistumaan kunnan nuorisotyön toteuttamiseen ja kehittämiseen. (Hankasalmen kunta.)

Hankasalmen kunnan ja HUMAKin yhteisestä kehittämishankkeesta käytetään nimeä Nuorisoilmiö. Nuorisoilmiö hankkeen kehittämiskohteena ovat kokonaisuudessaan kaikki kunnan nuorisotoimen palvelut esim. nuorisotilatyö, bänditoiminta yms. Hankkeen tavoitteena on tuottaa laadukkaita nuorisotyönpalveluita Hankasalmen nuorille; kehittäen ja edistäen yhdessä nuorisotyön toteuttamista moniammatillisesti ja poikkihallinnollisesti kunnan hallintokuntien, viranomaisten sekä nuorten, nuorisoyhdistysten ja muiden nuorisotyötä tekevien järjestöjen kanssa. Lisäksi tavoitteena on tukea nuorten kasvua ja hyvinvointia sekä parantaa nuorten elinoloja Hankasalmeilla tukemalla nuorten omaa elämänhallintaa, sosiaalista vahvistumista, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. (Hankasalmen kunta.)

Mielenkiintoista Hankasalmen mallissa on se, että myös siellä HUMAKin opiskelijat saavat nuorisotoiminnan järjestämiseen osallistumisesta opintosuorituksia. Idea on sama kuin Puolangalla Purnukan toimintaan

osallistuneiden kohdalla. Hankasalmella toiminta on kuitenkin suunnitelmallisempaa ja systemaattisempaa kuin Puolangalla. Hankasalmella hankkeessa on mukana useiden eri asiantuntijatahojen edustajia esimerkiksi oppilaitoksen lehtoreita, nuorisoyhdistysten toiminnanjohtajia sekä kunnan edustajia (Hankasalmen kunta).

Hankasalmella hankkeen vetäjänä toimii nuorisotyön koordinaattori taustatukenaan hankkeen ohjausryhmä sekä asiantuntijaryhmä. (Hankasalmen kunta.)

6. KEHITTÄMISHANKKEEN TULOKSET

Epäonnistuminen. Toimivaa nuorisotyön mallia ei ole olemassa. Nuorten osallisuuden taso ei vastannut korkeita odotuksia.

On helppo huomata tekemänsä virheet jälkikäteen – harmi vain, kun asioita ei voi enää toisin tehdä. Vaikka toisaalta tiedän nuorten kanssa työskentelemisen haasteellisuuden ja sen, että heitä on vaikea saada sitoutumaan pitkäksi ajaksi, niin olisin voinut yrittää luoda toimintaan ”välietappeja”. Ehkä porukan jakaminen pienempiin työryhmiin ja työryhmien sitouttaminen vuorotellen toiminnan suunnitteluun olisi voinut toimia. Mutta se olisi taas tarkoittanut sitä, että minä olisin ottanut tietynlaisen johtajan roolin, mitä en alusta pitäenkään halunnut. Taustalla eli koko ajan idea siitä, että nuoret itse ovat vastuussa toiminnasta.

Vaikka keinot kehittämistyölle olisivatkin olleet olemassa, niin keinot nuorten innostamiseen olivat kyllä vähissä. Alkuun omasta innostuksesta sain energiaa houkutella yhdistyksen nuoret tapaamisiin, mutta sitä mukaa kun huomasin kuinka vastentahtoisesti nuoret paikalla olivat, niin omakin innostus pian laantui. Työmotivaatio ei pysy kovinkaan korkealla sellaisessa porukassa, jossa toiset katsovat vuorotellen kelloa ja kysyvät, että meneekö tässä vielä kauan.

Alussa oli hankala ymmärtää nuorten asennetta, sillä käsittääkseni he itse olivat päätöksen nuorisotoimen järjestämisestä tehneet. Mutta ajan kuluessa huomasin, että nuorten kanssa on tärkeää palautella mieleen millainen itse oli nuorena – eipähän sitä pitkäjänteisyyttä alkuinnostuksen jälkeen tainnut järin paljon olla itselläkään.

Tässä vaiheessa on helppo huomata myös ne virheet, joita tein tavoitteiden asettelussa. Tavoitteena oli luoda uudenlainen nuorisotyön malli, mutta kenen tavoite se oikein olikaan? Asetin tällaisen tavoitteen koko porukalle, mutta idea oli lähtöisin minulta, ei nuorilta. Eivät nuoret kokeneet tärkeäksi olla mukana luomassa jotain uutta – heille oli tärkeintä, että nuorisotila

saadaan pidettyä auki ja sinne järjestettyä jotain tekemistä. Kuitenkin vaadin nuorilta heidän läsnäoloaan suunnittelupalavereissa, mutta perustelin sitä sillä, että he ovat vastuussa toiminnan järjestämisestä.

Mitä tulee nuorten osallisuuden tutkimiseen ja tuloksiin, niin vastaus on yksinkertainen. Osallistuminen oli heikkoa eikä osallisuudesta voida puhuakaan. Mutta vastaus siihen, miksi näin oli, ei ole niin yksiselitteinen.

Raportin varrella olen jo viitannut syihin, jotka jarruttivat nuorten osallisuutta. Tapaamiset nuorten kanssa jäivät vähiin ja heidän oma kiinnostuksensa toimintaa kohtaan ajan kuluessa hiipui. Yhdistyksen toiminta alkuvuonna oli ajankohdan vuoksi (yo-kirjoitukset, yhteishaku) hiljaista. Osallistuminen vaati nuorilta myös sitoutumista ja uskon, että juuri sitoutuminen vähentää osallistumista. Nuorille osallistuminen on helppoa silloin, kun toiminta on lyhytkestoista eikä se vaadi paljon. Ja vaikka nuoret olivat laatineet toimintasuunnitelman, mielestäni se ei kuitenkaan vielä riitä siihen, että voitaisiin puhua nuorten osallisuudesta.

Nuoret joutuivat itse huolehtimaan palkanlaskennasta ja verotuksesta ja monesta muusta sellaisesta asiasta, joista heillä ei entuudestaan ollut tietoa. Nämä asiat koettiin vaikeiksi ja ne teettivät nuorilla paljon epämieluisia työtä. Yhdistyksen toimintakausi katkesi kesken kunnan kanssa tehdyn sopimuskauden, eli elokuussa. Kunnan kanssa solmittu sopimus jatkui vuoden 2008 loppuun asti. Uuden puheenjohtajan löytäminen tuotti hankaluuksia ja siinä vaiheessa nuoret sanoivat ääneen sen mitä olin jo pidemmän aikaa aavistellutkin – motivaatiota toiminnan jatkamiseen ei enää ollut. Myös yhdistyksen ja lukion välinen yhteistyö oli hiipunut, eikä lukiolla ollut enää tarjota selkeää mallia siitä, miten yhdistyksessä toimimisesta saisi kurssisuorituksia. Tämä vaikutti suoraan myös siihen, että uusia jäseniä oli vaikea saada toimintaa jatkamaan. Purnukka ry:ssä työskennellessä myös minulta katosi motivaatio sitä mukaa, kun huomasin, ettei motivaatiota ollut enää nuorillakaan.

Mutta mitä edellytyksiä nuorten osallisuudelle olisi ollut? He olivat vastuussa toiminnan järjestämisestä, joten näin ollen heillä olisi ollut valta

päittää, mitä Puolangalla nuorisotyön saralla tapahtuisi. Toki nuorten laatiman toimintasuunnitelman mukaan hyvin pitkälle edettiin, mutta mahdollisuuksia olisi ollut muuhunkin. Jokaisella nuorella oli mahdollisuuksia esittää mielipiteitään ja ideoitaan usealla eri tavalla – joko tavatessa tai sähköpostin ja tekstiviestien avulla. Niitä ideoita tuli kuitenkin tuskastuttavan vähän. Tapaamiset järjestettiin aina niihin aikoihin, jolloin nuorille itselleen parhaiten sopi ja yleensä yhdistyksen omassa Punkka-kahvilassa, jonne nuorten oli helppo tulla. Toin esille useissa tilanteissa nuorten osallistumisen tärkeyden ja mahdollisuudet, mutta nuorille itselleen nämä asiat eivät tuntuneet olevan kovin tärkeitä.

Siirryttyäni Purnukka ry:ltä toisiin tehtäviin haastattelin vielä sivistysosaston osastopäällikköä siitä, miten hän koki yhteistyön kunnan ja Purnukka ry:n välillä sujuneen.

Minusta oli ilahduttavaa nähdä nuorten vilpitön innostus sopimuksen luonnosteluvaiheessa, kun he pursuivat ideoita ja halua toteuttaa. Silloin tuntui siltä, että nuorten järjestämä nuorisotyö voi oikeasti toimia. Huonoa oli se, että into lopahti kutakuinkin samoihin aikoihin, kun nuoret saivat palkattua työntekijän ja vetäytyivät itse sivuun kaikesta käytännön työstä. (Saviniemi, 2008.)

Kunnan puolellakin odotuksia oli yhtä lailla kuin itselläni ja samalla tavalla myös kunta odotti nuorten olevan mukana käytännön työssä.

Huonoa oli myös tiedonkulku siinä mielessä, että kunnan olisi pitänyt ottaa aktiivisempi rooli esimerkiksi siinä perehdyttämisessä, mitä työnantajana oleminen on, mutta kunnalle tuli yllätyksenä se, että yhdistyksellä ei ollut sellaista vetäjää, joka olisi pitänyt kaikki langat käsissään koko ajan. (Saviniemi, 2008.)

Yhdistyksen toiminnan ollessa parhaimmillaan, yhdistyksellä oli lukion puolesta vastuuopettaja, joka kuitenkin irtisanoutui tehtävästään siinä vaiheessa, kun nuoret päättivät ottaa nuorisotyön vastuulle. Opettaja koki, että yhdistyksen ollessa työnantajan roolissa, hänen oma tietotaitonsa ei riitä

esimerkiksi kirjanpitotehtäviin. Jostain syystä tieto opettajan vetäytymisestä ei koskaan siirtynyt kuntaan asti.

Tiedonkulussa oli ehdottomasti puutteita. Yhdistyksen jäseniä oli vaikeaa saada koolle ja osallistumaan. Nuoret onnistuivat rekrytoinnissa, mutta se ei yksin riitä työnantajan osuudeksi. (Saviniemi, 2008.)

6.1. Toimijalähtöinen prosessiarviointi

Arviointi on olennainen osa kehittämishanketta – siitä on tullut jopa jonkinlainen ”pakko”. Parhaimmillaan arviointi on kiinteä osa kehittämishankkeen toteuttamista ja palvelee sen tavoitteiden saavuttamista. Projektin vaiheiden kuvaamisessa arviointi esitetään yleensä yhtenä jaksone hankkeen loppupuolella. Tämä viittaa siihen, että arviointi olisi hetkellinen toimenpide, jossa ollaan kiinnostuneita vain lopputuloksista. Prosessiarvioinnissa kiinnostus kohdistuu ennen kaikkea siihen toimintaan, jolla tuloksia on saatu aikaan eli kehittämisprosessiin. Olennaista on, että kunnollisessa arvioinnissa prosessinäkökulma kytkeytyy tietoon vaikuttavuudesta ja lopputuloksista. (Seppänen-Järvelä 2004, 11.)

Jatkuvassa prosessiarvioinnissa arviointi toimii ennen kaikkea palautteena ja hankkeen ohjaamisen välineenä. Koska prosessiarviointi on jatkuvaa, sen avulla voidaan tehdä päätelmiä toiminnan ja tulosten keskinäisistä yhteyksistä ja vaikutusketjuista. Kehittämistyölle on tyypillistä prosessimainen eteneminen sekä ratkaisuvaihtoehtojen ja etenemisväylien moninaisuus. Alussa asetetut tavoitteet yleensä täsmentyvät prosessin etenemisen aikana. (Seppänen-Järvelä 2004, 19.)

Systemaattisella prosessiarvioinnilla on mahdollisuus tarkastella muutosprosesseja ja tuoda esille niiden keskeisimmät piirteet. Prosessiarvioinnin peruslähtökohta on tarkastella toimintaa, jonka kautta pyrkimyksiä toteutetaan. Sen tehtävä on tuoda esille projektin

toteuttamisessa käytetty toimintatapa eli avata toiminnan ns. mustaa laatikkoa. Sillä voidaan tuoda esille prosessin luonne: milloin ja millaisia taitekohtia on ollut, kuinka ongelmatilanteita on ratkaistu ja millaisia innovaatioita on tehty. Se perustuu vahvasti tekijöidensä itsearviointiin ja oppimiskokemusten peilaamiseen. (Seppänen-Järvelä 2004, 19.)

Prosessiarvioinnin toteuttamiseen ei ole olemassa yhtä oikeaa tapaa. Kun arviointi on kiinteä osa hankkeen toteuttamista ja kuljettamista, on se luonteeltaan jatkuvaa. Jokaisessa hankkeessa on omat kysymyksensä ja tiedontarpeensa, joihin ratkaisut ovat räätälöitävä. Prosessiarvioinnissa seurantatiedon, palautteen ja reflektion pohjalta tehdään johtopäätöksiä, joilla kehittämistoimintaa ohjataan kohti projektin tavoitteena olevaa visiota. Projektin ohjaaminen hyödyntäen prosessiarvioinnin palautetta on ensiarvoisen tärkeä johtamisen tehtävä. Tällöin projektipäällikön tai koordinaattorin on tärkeätä tiedostaa roolinsa arviointitoimijana. Toisaalta onnistumisen edellytys on, että koko projektiryhmä omaksuu evaluatiivisen työotteen ja arviointikulttuurin. (Seppänen-Järvelä 2004, 25.)

Usein systemaattinen ja hyvin toteutettu itsearviointi on erittäin riittävä evaluaation muoto kehittämisprojektille. (Seppänen-Järvelä 2004, 26.)

Jo kehittämishankkeen suunnitteluvaiheessa ja tavoitteita asettaessa olisi hyvä pohtia myös arviointia. Mihin arviointia käytetään, miksi arviointia tehdään, kuka tai ketkä sitä käyttävät ja mitä arvioinnilta odotetaan? Arviointia tehdessä on puolestaan hyvä palata hieman ajassa taaksepäin ja pohtia projektin lähtökohtia, kuten sitä, mistä aloite hankkeeseen on tullut. Minkä vuoksi kyseistä kehittämistyötä tehdään ja millaisia intressitahoja siinä on mukana? Millaisessa toimintaympäristössä eli kontekstissa sitä toteutetaan? Tämyntyyppisten seikkojen selkiyttäminen projektissa on osa kokonaisvaltaista arviointiajattelua ja se edesauttaa kehittämistyön tehokasta realisointia. (Seppänen-Järvelä 2004, 26.)

Tutustuessani tarkemmin arvioinnin ihmeelliseen maailmaan, tulin siihen tulokseen, että jo itsessään arviointi on niin laaja alue, että

kehittämishankkeen arviointi voisi olla oma opinnäytetyönsä. Mutta mitä pidemmälle ajatustyötä jatkoin, sitä selvemmäksi kävi, että prosessiarviointiahan on tapahtunut koko ajan ja arvioinnin tuloksiin perustuu myös opinnäytetyöni ja kehittämishankkeeni tulokset. Arvioinnin ja vaikuttavuuden opintokokonaisuudet tulivat mielestäni liian myöhäisessä vaiheessa kehittämishankkeita ajatellen. Hankkeen suunnitteluvaiheessa tulisi olla tiedossa ne kokonaisuudet, jotka siinä tulisi ottaa huomioon, jotta esimerkiksi arviointi olisi systemaattista ja se tukisi prosessin kulkua.

Prosessiarvioinnissa ollaan kiinnostuneita ennen kaikkea kehittämisen toteuttamisesta ja sen tukemisesta antamalla palautetta kehittämistoiminnan toteutumasta (Seppänen-Järvelä 2004, 31). Omassa työssäni koin hankaluudeksi sen, että työskentelin ilman työyhteisöä ja palautteen saaminen oli lähes mahdotonta. Näin ollen arviointi perustuu itsearviointiin ja omiin tuntemuksiin työn etenemisestä.

Toimijälähtöiseen prosessiarviointiin tutustuessani törmäsin jälleen roolijakoon ja sen tärkeyteen. Koen, että omassa hankkeessa toimijoina ovat pääasiassa nuoret, mutta tutkimukseen ja arviointiin liittyen toimija olen minä itse. Hankkeen toimijälähtöisen prosessiarvioinnin taustalla on tutkimuspäiväkirja, jota kirjoitin koko Purnukassa työskentelyn ajan.

Vaikka minä uskon, että tarve nuorisotyön kehittämiselle Puolangalla oli, niin täytyy muistaa, että aloite ja idea hankkeelle tulivat juuri minulta, eikä miltään muulta taholta. Nuoret kyllä olivat sitä mieltä, että jotain nuorisotyön saralla tulisi tehdä, mutta varsinaisesta hankkeesta eivät nuoretkaan puhuneet.

7. POHDINTA

Aika Purnukka ry:n nuoriso-ohjaajana oli haasteellista. Tilanne oli valtakunnallisestikin uusi ja tarjosi rajattomat mahdollisuudet (taloustilanne huomioiden) nuorisotoiminnan järjestämiselle, kun vain aktiivisia ja sitoutuneita nuoria olisi löytynyt toimintaan mukaan

Nuorten toiminnassa tapahtui mielenkiintoinen muutos siinä vaiheessa, kun irtisanouduin Purnukka ry:stä toisen työn vuoksi ja he jäivät omikseen vastuuseen nuorisotoimen järjestämisessä. Hyvin nopealla aikataululla nuoret tekivät uuden suunnitelman loppuvuoden osalta, jakoivat tehtäviä ja työvuoroja, ja löivät lukkoon aikatauluja. Sitoutuminen ja suunnitteleminen olivat täysin erilaisia alkuvuoteen verrattuna, vaikka toimijat olivat pysyneet suurin piirtein samoina puheenjohtajaa ja varapuheenjohtajaa lukuun ottamatta.

Roolien jakaminen ja vastuunottaminen korostui siis myös tässä vaiheessa. Itse tein alkuvaiheessa virheen siinä, etten saanut tehtyä tarpeeksi selväksi sitä, että minä en ole tullut johtamaan enkä ottamaan vastuuta. Käytännössä nuorten mielenkiinto ja vastuu toiminnasta lopahti siihen, kun he saivat palkattua työntekijän, joka hoitaisi kaiken. Vaikka alkuun yritinkin houkuttaa nuoria mukaan toiminnan suunnitteluun, niin pidemmän päälle myös oma innostus jatkuvaan houkutteluun laantui, kun huomasin, että heitä ei vain kiinnosta.

Pohtimista nuorisotyön järjestäminen on vaatinut. Koska koen, että Purnukka ry oli työnantaja ja päävastuussa nuorisotoimesta, en halunnut päästää yhdistyksen nuoria liian ”helpolla”, vaan yritin vaatia heiltä ajatuksia ja ideoita toiminnan järjestämiseen. Välillä vain tuntui, että yhdistyksen nuoret puolestaan kokivat, että heillä oli ammattilainen tekemässä nuorisotyötä ja heidän tehtävänä oli maksaa siitä palkkaa.

Yhteisen ajan löytäminen tuntui olevan lähes mahdotonta ja kuluneiden kuukausien aikana onnistuin tapaamaan yhdistyksen nuoret vain muutaman kerran. Pidän ensiarvoisen tärkeänä työn kehittämisen ja nuorten osallistamisen kannalta sitä, että olisimme pystyneet nuorten kanssa tapaamaan säännöllisesti. Vaikka nuorten osallistuminen olisi ollut vain ajatusten heittoa ja hullujen ideoiden esittämistä, eikä niinkään käytännön työn tekemistä, niin sekin olisi ollut jo paljon ja olisi vienyt toiminnan suunnittelua eteenpäin. Tätä viestiä ei ollut helppoa saada nuorille perille!

Toki olisin voinut päästää itseni ja yhdistyksen nuoret palkähästä ja pitänyt nuorisotilaa auki, järjestänyt diskoja ja reissuja silloin tällöin ja palaveerata yhteistyökumppaneiden kanssa kahvikupin ääressä ja olla tyytyväinen palkkapäivän koittaessa. Se ei kuitenkaan ollut sitä mitä itse halusin, sillä Puolangalla olisi ollut mahdollisuus päästä kokeilemaan jotain uutta ja myös tarjota nuorille erilainen osallistumistapa nuorisotoimintaan.

Loppuvuoden 2008 aikana yhdistyksen nuoret pitivät nuorisotilaa auki kahtena iltana viikossa, mutta eivät järjestäneet mitään muuta toimintaa. Kysellessäni ohimennen kunnan edustajalta miten homma on toiminut, sain vastaukseksi ”eipä ole kuulunut mitään, joten oletettavasti kaikki on hyvin”. Vuoden 2009 alussa Puolangan kunnan liikuntatoimi ja nuorisotoimi yhdistyivät vapaa-aikatoimeksi ja entinen liikuntatoimen työntekijä hoitaa tällä hetkellä myös nuorisotoimen tehtävät. Tämä käytäntö on hyvin yleinen pienillä paikkakunnilla. Tällä hetkellä nuorisotilan valvonta ostetaan 4H-yhdistykseltä samalla periaatteella kuin Hyrynsalmen kunnassa. Toivottavasti tällä kertaa päätökset on tehty tarkemmin harkiten ja puolankalaisten nuorten tulevaisuutta ajatellen.

7.1. Oma oppiminen

Oma opiskeluaikani on ollut todella repaleista. Syksyllä 2007 opinnot aloittaessani olin työssä yksityisessä lastensuojelulaitoksessa, jonne alkuperäinen kehittämishanke oli suunniteltu. Vasta toimintansa

aloittaneessa lastensuojelulaitoksessa ei töitä kuitenkaan riittänyt toivotulla tavalla, joten päädyin työvoimatoimistoon selvittämään tilannettani ja mahdollisuutta saada ansiosidonnaista päivärahaa. Työvoimatoimistossa minun katsottiin olevan päätoiminen opiskelija, minkä vuoksi en ollut oikeutettu päivärahaan. Taloudellinen tilanne ajoi minut lopulta siihen, että huomasin tekeväni kolmea osa-aikaista työtä yhtä aikaa. Kehittämishankkeeni aihe vaihtui työpaikkojen vaihtuessa kunnes lopulta päädyin Purnukka ry:n palkkalistoille. Koska omat tavoitteet työhön liittyen olivat jo pidemmän aikaa olleet muualla kuin nuoriso-ohjaajan tehtävissä, niin lähtötilanne kehittämishankkeen aloittamiselle ja loppuun viemiselle ei ollut paras mahdollinen.

Lokakuussa 2008 aloitin uudessa työssä toisella paikkakunnalla, mutta opinnot olivat jo siinä vaiheessa, ettei kehittämishankkeen aiheen vaihtaminen tullut enää kysymykseen. Tosiasia on, ettei oma mielenkiinto Puolangan nuorisotyön tilannetta kohtaan säilynyt kovinkaan korkealla ja se valitettavasti näkyi myös opintosuorituksissa sekä hankkeen loppuun viemisessä.

Opiskelu ei koskaan ole hukkaan heitettyä aikaa. Vaikka näin opintojen loppusuoralla koen, ettei kehittämishankkeeni aihe ja toteutus vastannut alkuperäisiä odotuksia ja tavoitteita, niin ainakin opin perusteellisesti kausaliteetin periaatteet. Kaikki näyttäisi vaikuttavan kaikkeen.

LÄHTEET

Airaksinen, Kirsi. 1998. Innostu! Innosta! Kehitysyhteistyön palvelukeskus. Helsinki.

Cederlöf, Petri. 2004. Nuorisotyö ja sen haasteet pienissä kunnissa. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura.

Fock, Henrik. 1988. Julkishallinnon kehittäminen. Tuottaa vai ostaa. Karisto Oy, Hämeenlinna.

Gretschel, Anu. 2009. Yhteenvedo nuorten vaikutusmahdollisuuksien kehittämisen tulevaisuuden haasteista. Teoksessa Gretschel, Anu (toim.) Nuorten vaikutusmahdollisuuksien arviointi 2008. Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry. Helsinki. 147-149.

Hankasalmen kunta. Luettu 29.4.2009. URL:<<http://www.hankasalmi.fi>>

Heikkinen, Pentti. 2008. Nuorille oman näköistä toimintaa. Kainuun Sanomat 6.2.2008, A3.

Hämäläinen, Juha & Widgren, Erja. 1999/2000. Social Work in a Multi-Professional Environment. School of SW, University of Kuopio, Finland. Luettu 30.3.2008. URL: <http://www.bemidjistate.edu/academics/publications/social_work_journal/issue02/articles/widgren.html>

Into. Innostamisen opit. Luettu 26.4.2008. URL: <http://www.innostaja.net/sivu.php?artikkeli_id=27>.

Itä-Suomen lääninhallitus. Luettu 7.3.2008. URL: <<http://www.laaninhallitus.fi/lh/ita/sivistys/home.nsf/pages/BA68DE363A461616C2256DC2004010F8?opendocument>>

Järvinen, Pekka. 2000. Esimies ja työyhteisön kehittäminen. WSOY, Porvoo.

Kasvio, Antti. 1990. Työorganisaatioiden tutkimus ja niiden tutkiva kehittäminen. Työelämän tutkimuskeskus. Tampere.

Kuntalaki 17.3.1995/365. §27.

Kurikka, Päivi. 2008. Lasten ja nuorten kuuleminen osaksi kunnan osallisuusstrategiaa. Teoksessa Gretschel, Anu (toim.) Nuorten vaikutusmahdollisuuksien arviointi 2008. Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry. Helsinki. 142-144.

Kuunnelkaa meitä. Lasten osallisuushanke 2006-2007. Luettu 25.4.2009. URL:<<http://www.kuunnelkaameita.fi>>.

Laitinen, Satu. 2009. Vapaa-aikasihteeri, Hyrynsalmen kunta, Hyrynsalmi, 9.3.2009.

Loimaan seutukunnallinen nuorisotoimi, SENU. Seutukunnallisen nuorisotyön toteuttamisohjelma 2007. Luettu 30.3.2008. URL:<<http://www.senu.fi/>>.

Nuorisolaki 27.1.2006/72. §1.§8.

Nuorten osallisuushanke. 2003-2007. Opetushallitus. Luettu 25.4.2009. URL:<<http://www.oph.fi/pageLast.asp?path=1,443,41663>>.

Puusniekka, Anna & Saaranen-Kauppinen, Anita. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Luettu 26.4.2008. URL:<<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus>>.

Purnukka ry. Luettu 25.3.2008.

URL:<<http://www.puolanka.fi/lukio/purnukka/Etusivu.htm>>

Routio, Pentti. Toteava havainnointi ja koe. Luettu 26.4.2008.

URL:<<http://www2.iuah.fi/projects/metodi/062.htm>>

Saviniemi, Maija. 2008. Sivistysosaston osastopäällikkö, Puolangan kunta, Puolanka, 28.9.2008.

Seppänen-Järvelä, Riitta. 2004. Prosessiarviointi kehittämissuorituksissa. Opas käytäntöihin. Stakes. Helsinki.

Sosiaaliportti. Työyhteisölähtöinen prosessikehittäminen. Luettu 21.4.2008.

URL: <<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/hyakaytanta/kuvaus/?PracticeId=6eaad06a-8156-4411-9f00-e530202c0b0a>>.

Taideteollinen korkeakoulu. Virtuaaliyliopisto. Tutkimusmenetelmät / Toimintatutkimus. Luettu 21.4.2009.

URL:<http://www.uiah.fi/virtu/materiaalit/tuotetiede/html_files/153_ohjaava.html#toimtutk>.

Toikko, Timo. 2006. Asiakkaiden osallistuminen palveluiden kehittämiseen. Luettu 25.3.2008. URL:

<http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/aikakausi/tak/2006/03/toikko.pdf>

Toimitaan yhdessä! Nuorten osallistava koulutus. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Luettu 26.3.2008. URL:

<http://www3.mll.fi/pdf/Nuorten_osallistava_koulutus.pdf>

Vainila, Erika. 2008. Nuorisolain 8 § – nuorten oikeus osallistua. Teoksessa Gretschel, Anu (toim.) Nuorten vaikutusmahdollisuuksien arviointi 2008. Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry. Helsinki. 16-19.

Vehviläinen, Jukka. 2008. Nuorten osallisuushanke – arvioinnin loppuraportti. Opetushallitus. Edita Prima Oy. Helsinki.

- Sopijapuolet: Puolangan kunta, PL 42, 89201 PUOLANKA. Yhdyshenkilö sivistysosaston osastopäällikkö, puh. 044 7200
- Purnukka ry., Koulukatu 2, 89200 PUOLANKA Yhdyshenkilö puheenjohtaja, puh. 0440 106
- Sopimuksen kohde: Tällä sopimuksella sopijapuolet sopivat muun muassa seuraavien nuorisotoimen palvelujen tuottamisesta Purnukka ry:n toimesta Puolangan kunnalle ostopalveluna:
1. nuorison ja sidosryhmien yhteistyö,
 2. retkien, leirien ja kerhojen organisointi,
 3. nuorisotilojen käytön suunnittelu ja valvonta,
 4. kansainvälisyys- ja ympäristökasvatus ja toiminnan organisointi.
- Sopimuksen ehdot:
1. Toiminnasta vastaavana henkilönä toimii Purnukka ry:n puheenjohtaja.
 2. Purnukka ry. palkkaa toiminnan vaatiman henkilöstön. Tämä sopimus edellyttää noin 26 tunnin viikkotyöaikaa.
 3. Puolangan kunta maksaa Purnukka ry:lle edellä mainittujen palvelujen tuottamisesta korvauksen, jonka suuruus on 2 000 €/kk (alv 0 %). Korvaus maksetaan kuukausittain kuukauden 15. päivään mennessä. Viivästyneelle suoritukselle maksetaan korkolain mukainen viivästyskorko eräpäivästä maksupäivään saakka.
 4. Purnukka ry:llä on oikeus käyttää monitoimitaloa maksutta.
 5. Vastuun jakaantuminen
Kunta vastaa sopimuksen voimassa ollessa:
 - nuorisotilan kunnossapidosta, kaluston hankinnasta ja kiinteistä kuluista.Purnukka ry. vastaa:
 - sopimuksen mukaisten palvelujen tuottamisesta nuorisotilojen yleisestä siisteydestä, käytön suunnittelusta ja valvonnasta.
 6. Vakuutusturva
Purnukka ry. huolehtii siitä, että vakuutus on voimassa tähän sopimukseen sisältyvässä toiminnassa.

7. Seuranta. Purnukka ry raportoi toteutuneen toiminnan sopimusaikana sivistyslautakunnalle kolmannesvuosittain. Raportissa tulee selvittää esitetyn talousarvion toteutuminen muiden kuin henkilöstömenojen osalta.

Toiminnan tuloksellisuutta mitataan vuosittain erikseen sovittavan kohderyhmän seurannalla.

8. Sopimukseen liittyvää toimintaa järjestettäessä ja siitä tiedotettaessa tulee mainita, että kyseessä on Puolangan kunnan järjestämä ja rahoittama toiminta.

9. Ajalla 11.1. - 31.1.2008 Purnukka ry. pitää nuorisotiloja auki perjantaisin kello 19 - 22. Tästä maksetaan korvauksena 250 €.

Tämä sopimus on voimassa 1.2.2008 - 31.12.2008. Sopimus tulee voimaan, kun sen hyväksymistä tarkoittava sivistyslautakunnan päätös on lainvoimainen.

Sopimusta koskevat erimielisyydet ratkaistaan Kajaanin käräjäoikeudessa.

Tätä sopimusta on tehty kaksi yhtäpitävää kappaletta, yksi kummallekin sopijapuolelle.

Puolangalla 10. päivänä tammikuuta 2008

PUOLANGAN KUNTA

Seppo Rajala, Kunnanjohtaja

PURNUKKA RY.

Terhi Hyttinen, Puheenjohtaja

Suunnitelma nuorisotoimintaan vuodelle 2008 Purnukka ry.**1.neljännes (tammi-, helmi-, maaliskuu)**

- Monitoimitalo auki nuorille kolmena päivänä viikossa(ma, ke ,pe)
- lasketteluretki
- rinnerieha/after ski
- kerhot jatkuvat(4 H- yhdistyksen kanssa)
- elokuvailat
- pääsiäistapahtuma
- discoja
- Monitoimitalon sisustussuunnittelu

2.neljännes (huhti-, touko-, kesäkuu)

- Monitoimitalo auki nuorille kolmena päivänä viikossa(rna, ke ,pe)
- kerhot jatkuvat (4H-yhdistyksen kanssa)
- elokuvailat
- discoja
- bändikatselrnus?

3.neljännes (heinä-, elo-, syyskuu)

- Monitoimitalo auki nuorille kahtena päivänä viikossa(ke ,pe)
- beachvolley -tumaus nuorille
- bändikatselrnus?
- leirit (yhdessä SRK:n kanssa)

4. neljännes (loka-, marras-, joulukuu)

- Monitoimitalo auki nuorille kolmena päivänä viikossa(ma, ke ,pe)
- kerhot jatkuvat (4H-yhdistyksen kanssa)
- discoja
- pikkujoulut
- joulushoppaus-reissu
- elokuvailat

Huomautuksia:

- Tammikuu 2008 Monitoimitalo auki vain perjantaisin 19.00 -22.00. Valvonta Pumukka ry.:n toimesta.
- Nuorisotyöntekijän ollessa lomalla Monitoimitalo suljettu.